

Ov Cristian Norocel: *Our people – a tight-knit family under the same protective roof: A critical study of gendered conceptual metaphors at work in radical right populism*. Helsinki: Unigrafia, 2013, 209 s.

Eurooppalaisten oikeistoradikaalien puolueiden kannatuksen nousua on viime vuosina selitetty muun muassa globalisaatiolla, taloudellisella taantumalla, vastareaktiona yksilöllistymiseen, arvoliberalismiin ja yhteiskunnan moninaistumiseen sekä poliittisen järjestelmän monimutkaisuudella, joka aiheuttaa voimattomuuden tunnetta. Sen sijaan sukupuolen merkitys on sivuutettu lähes kokonaan, vaikka oikeistoradikaalien puolueiden kannatus on selkeästi sukupuolittunutta: ne ovat ennen kaikkea miesten puolueita. Ehkä politiikan tutkijoille oikeistoradikaalien puolueiden maskuliiniseksi ymmärretyt ilmaukset osana niiden ideologisia kutsuhuutoja potentiaalisille kannattajille ovat niin itsestään selvä asia, että niitä ei ole vaivauduttu tuomaan esille – tai sitten politiikan tutkimuksen valtavirta ei vielääkään ole sisäistänyt sukupuolen merkitystä puoluesamaisutumisessa ja inhimillisessä elämässä, noin yleensä.

Ov Cristian Norocel käsittelee väitöskirjassaan ajankohtaista poliittista ilmiötä: eurooppalaista oikeistoradikalismia ja sen nivoutumista myöhäismoderniin sukupuolijärjestykseen, ennen kaikkea mieheyden sosiaaliseen rakentamiseen. Väitöskirjan esimerkit tulevat Romaniasta ja Ruotsista, kuinka oikeistoradikaalit puolueet, *Partidul România Mare* ja *Sverigedemokraterna*, rakentavat globalisoituvassa maailmassa kansallista yhtenäisyyttä ja poliittista liikkumatilaa yhdistämällä perheen ja kansakunnan käsitteet metaforisesti. Kielikuva *kansakunta on perhe* (engl. nation is a family) avaa näkökulman oikeistoradikaalien puolueiden retoriikan sukupuolittuneisiin käytäntöihin. Se luonnollistaa – Norocel käyttää ilmaisua traditionaalisen, itse sanoisin mo-

dernin teolliseen tuotantoon perustuneen kuriyhteiskunnan – heteronormatiivisen sukupuolijärjestyksen, jossa mies ymmärretään perheen päänä ja kansakunnan johtajana. Toinen Norocelin jäljittämä metafora oikeistoradikaalien puolueiden retoriikassa onkin *ankara isä* (engl. strict father).

Niin sanottu kolmannen aallon oikeistoradikalismi muotoutui 1970-luvulla Ranskassa. Erotuksena aikaisemmille oikeistoradikalismien suuntauksista *Nouvelle droite* -liikkeelle oli ja on ominaista diskurssin muutos: se ei enää asettunut parlamentaarista demokratiaa vastaan vaan väitti olevansa demokraattian säilymisen edellytys Euroopassa taistellessaan epädemokraattiseksi määrittelemiään voimia kuten Lähi-idästä saapuvia maahanmuuttajia sekä vasemmistolaisia virtauksia vastaan. Uhkakuvien maailmassa myös antisemitismi – ainakin osittain – korvautui islaminvastaisuudella. Muualla Euroopassa kehitys on ollut hitaampaa: Norocelin käsittelemä *Sverigedemokraterna* oli vielä vuosituhaten vaihteessa selkeästi uusnatsistinen puolue, joka edusti niin sanottua toisen aallon oikeistoradikalismia. Puolueen nykyinen puheenjohtaja Jimmie Åkesson on tehnyt hartiavoimin töitä uudistaakseen puolueen ohjelmaa ja unohtaakseen menneisyyden.

Norocel määrittelee ajatuksen *kansankodista* (ruots. folkhem) ruotsalaisen kansakunnan kulmakiveksi. Alun perin sen ymmärrettiin kuvaavan porvarillisesti kuninkaan ja hänen kansansa harmonista suhdetta. Kansankodin ihanteina olivat järjestys, kansallinen yhtenäisyys ja patriarkaalisuus. Myöhemmin sosiaalidemokraatit omivat kansankodin käsitteen ja modernisoivat sen koskemaan tasa-arvoa, solidaarisuutta ja uskoa edistykseen. Mutta tällöinkin se oli merkitykseltään sukupuolittunut: kansalainen oli ennen kaikkea miestyöläinen, ja niin sanottu naisystävällinen hyvinvointivaltio tarkoitti oikeammin naiskansalaisuuden – lainatakseni Jaana Kuusipalon käsitettä – toteutumista äitiytensä. Foucault'laisittain voisi sanoa modernin teollisen sosiaalidemokraattisen kansankodin tuottaneen mies- ja naiskansalaisuutta kurinpidollisissa instituutioissa normalisoiden heteroseksuaalisen sukupuolijärjestyksen. Kansankotiin kuului pitkään myös ajatus kansallisesta puhtaudesta esimerkiksi sterilointien muodossa.

Norocel jäljittää kansankodin käsitteen myös luterilaiseen – tai paremminkin kalvinistiseen – etiikkaan: työn arvostukseen ja yksilön vastuuseen, josta seurauksena on vauraus merkinä siunauksesta.

Ruotsin evankelis-luterilaisen kirkon kirkollisvaaleihin osallistuminen vuonna 2005 oli avain puolueen johtoon nousseelle Åkessonille *Sverigedemokraternan* natsimenneisyyden karistamiseksi ja puolueen ideologian uudistamiseksi, kansankotieetoksen kaappaamiseksi sosiaalidemokraateilta viittaamalla kansankuntaan perheenä. Åkesson syytti ennen kaikkea sosiaalidemokraatteja kansankodin hylkäämisestä ja hyvinvointivaltion vaarantamisesta: sosiaalidemokraatit olivat tehneet hyvinvointivaltiosta liian kalliin ylläpitää, ja se oli yhteensopimaton heidän ajamansa monikulttuurisuuden kanssa. Åkessonin retoriikassa maahanmuuttajat ovat uhka ruotsalaiselle hyvinvoinnille ja sosiaalidemokraatit pettureita.

Sverigedemokraternan vastaus on palata kristillisille juurille, luopua ajatuksesta, että esimerkiksi kaikkia uskontoja olisi kohdeltava samanarvoisesti. Korostaessaan luterilaisuuden merkitystä ruotsalaiselle identiteetille he ovat lähellä kristillidemokraatteja mutta erottautuvat näistä väittäen myös kristillidemokraattien olevan elitistinen puolue, kuten muut vakiintuneet puolueet. Eliitin ja ”todellisen kansan” välisen vastakkainasettelun Åkesson on Norocelin mukaan omaksunut 1990-luvun alussa Ruotsissa vaikuttaneesta *Nya demokraterna* -puolueelta. Tässä *Sverigedemokraterna* retoriikassa muistuttaa meikäläisiä perussuomalaisia. Niin ikään Åkesson pyrki luomaan kuvaa – samalla tavoin kuin perussuomalaiset – kuinka raskaassa teollisuuden työskennelleet miehet ja ammattiyhdistysaktiivit ovat jättämässä sosiaalidemokraatteja.

Suomessa perussuomalaiset eivät samalla tavoin ole haastaneet evankelis-luterilaista kirkkoa ja hyvinvointivaltiota, vaikka perussuomalaisten niin sanotun maahanmuuttokriittisen siiven keskuudessa on myös toistettu näkemystä hyvinvointivaltion ja maahanmuuton yhteensopimattomuudesta. Sen sijaan perussuomalaisten puheenjohtaja Timo Soini on useammassa yhteydessä kertonut katolilaiseksi kääntymyksensä syyksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon hyväksymän naispappeuden ja perustellut sittemmin katolilaisuudellaan useampia poliittisia näkemyksiään. Myös perussuomalaisten kannatuksen voisi kuvitella nojaavan pitkälti patriarkaaliin sukupuolirooleihin, ainakin puolueen äänestäjäkunta on vähintään yhtä sukupuolittunutta kuin *Sverigedemokraternan* kannatus.

Metafora *kansankunta on perhe* sisältää lupauksen moderniin heteronormatiiviseen kuriyhteiskuntaan paluusta: ruotsalaisesta valkoisesta heteromiehestä

perheen päänä. Naiskansalainen on ennen kaikkea äiti. Ne, jotka eivät tähän normiin kykene tai halua mukautua, ovat Toisia: olkoon kyse sitten homoista, feministeistä, maahanmuuttajista tai ihmisistä, jotka nauttivat myöhäismodernin jälkiteollisen yhteiskunnan moninaisuudesta. Norocelin mukaan Åkesson pyrkii luomaan kuvaa itsestään tavallisena kansanmiehenä. Hän ei ole niinkään *tiukka isä* kuten romanialaisen veljespuolueen Corneliu Vadim Tudor, vaan Åkessonin retoriikkaa ympäröi enemmänkin metaforaklusteri *konservatiivinen (oppi)poika* (engl. conservative son). Åkesson on sanonut, että sekä hän itse että *Sverigedemokraterna* puolueena ovat saavuttaneet aikuisuuden, vihjaten samalla radikaalien ainesten ulossulkemisesta puolueesta.

Myös Norocelin Romanian esimerkissä uskonto on keskeisessä asemassa legitimoimassa niin muukalaisvihamielisyyttä kuin miehen asemaa perheen ja kansankunnan johdossa. Tudorin kirjoituksissa kreikkalaiskatolilaisuus tekee romanialaisista perheistä moraalisesti ylivoimaisia verrattuna muukalaisiin: romaneihin, juutalaisiin, unkarilaisiin. *Partidul România Mare*n harjoittama aggressiivinen retoriikka on myös osaltaan aiheuttanut sen, että miehet hallitsevat julkista keskustelua ja naisten on politiikkaan osallistuessaan kätkevä feminiinisyytensä ja käyttäydyttävä mahdollisimman miehisesti.

Norocelin väitöskirjatutkimus on tärkeä virstantyö ei ainoastaan oikeistoradikalismien tutkimukselle vaan myös myöhäismodernin politiikan sukupuolittuneisuuden ymmärtämiselle. Norocel väittää, että ruotsidemokraattien ja romanialaisen radikaalioikeistolaisen puolueen kannatus ammentavat viime kädessä Ronald Reaganin ja Margaret Thatcherin ajan uusliberalistisesta hallintamentaliteetista ollen yhteydessä kylmän sodan viimeisinä vuosina alkaneeseen konservatiivisten arvojen ja oikeistopuolueiden kannatuksen kasvuun, mikä kulminoituu heteroseksuaalisen perheen ja perinteisen sukupuolijärjestyksen puolustamisessa. Toisaalta yhtä hyvin voisi väittää, että uusliberalismin aikakausi on ollut se historiallinen hetki, jolloin heteroseksuaalinen hegemonia on murtunut ja esimerkiksi lesbojen ja homojen oikeudet ovat ottaneet huimia askelia eteenpäin. Niin ikään 1980- ja 1990-luvun taitteesta lähtien ympäri Eurooppaa naiset ovat nousseet politiikan huipulle kyseenalaistaen politiikan sukupuolittuneet käytännöt, jotka syntyivät vuosisata aikaisemmin modernin poliittisen järjestelmän muodostumisen myötä.

Norocel ei väitöskirjassaan pääse kovin syvälle maskuliinisuuden rakentumiseen myöhäismodernissa yhteiskunnissa ja politiikassa tai pyri uudistamaan kriittisen miestutkimuksen teorian keskeisiä käsitteitä. Lukiessani Norocelin väitöskirjaa odotin koko ajan, että tutkija olisi problematisoinut kirjan alussa ohimennen mainitun Klaus Theweleitin käsitettä puolisyntyisistä miehistä. Olisi ollut mielenkiintoista lukea, pitääkö Theweleitin modernin maskuliinisuuden psyykettä kuvaava teoria pintansa myös myöhäismodernissa, jossa korsettiminuutta ylläpitäviä kurinpidollisia instituutioita ajetaan alas, vai olisiko oikeistoradikalismien kannatuksen kasvun ja politiikan uudelleensukupuolittumisen syynä nimenomaan joidenkin miesten epätoivoinen pyrkimys rakentaa itselleen minäproteesia. Theweleitin teorian puolisyntyiset miehet eivät ole siirtyneet onnistuneesti symboliseen järjestykseen, löytäneet vakaita identiteettiä, vaan ovat korvanneet oidipaalisuuden toisten samalla tavoin ajattelevien miesten yhteisöllisyydellä, mistä oikeistoradikaalien miesten homoseksuaaliset yhteisöt ovat siis esimerkkejä.

Oikeistoradikaalit puolueet ovat ehkä liiankin helppo tutkimuskohde. Niiden retoriikka perustuu

politiikantutkijoiden rakastamiin vastakkainasetteluihin – vastakkainasettelut ovat eräs politiikan tutkimuksen määritelmistä, ja oikeistoradikaalien puolueiden ideologian sukupuolittuneisuus on jokseenkin itsesäänselviö, jopa turkulaisille. Mutta maltillisempaakin retoriikkaa käyttävistä puolueista voisi löytää samanlaisia sukupuolittuneita diskursseja kuin Norocel nyt jäljitti. Seuraavaksi jäämmekin odottamaan tutkimusta esimerkiksi kokoomuslaisesta puheesta kotitaloudesta valtion- ja kansantalouden metaforana tai politiikan toimittajien pakonomaisesta tavasta käyttää keskustasta puhuttaessa maatilan sosiaalisiin sukupuoli- ja sukupolvirooleihin liittyviä metaforia tyyliin *vanha isäntä*. Kuinka nämä poliitikkojen itsensä ja politiikan toimittajien käyttämät ilmaisut eivät ainoastaan ole epätarkkoja (kotitalous toimii aivan eri logiikalla kuin kansantalous) vaan pitävät yllä politiikan sukupuolittuneita käytäntöjä.

JIRI NIEMINEN
